[Matth. 26,26-29]	[Mark. 14,22-25]	[Luk. 22,15-20]	[Joh. 6,51-59]
νόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. 29 λέγω δὲ ὑμῖν, ⸆ οὐ μὴ πίω ἀπ᾽ ἄρτι ἐκ ⸀τούτου τοῦ⸃ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ ⸀πίνω ⸂μεθ᾽ ὑμῶν καινὸν⸃ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. *(nr. 315 26,30-35 p. 442)*	πολλῶν⸃⸆. 25 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ⸀οὐκέτι οὐ μὴ πίω⸃ ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. *(nr. 315 14,26-31 p. 442)*	νόμενον.⸌ cf. v. 18	τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. 59 Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καφαρναούμ.

1. Cor. 11,23–26: 23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ⸀ἀπὸ τοῦ κυρίου⸃, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος ⸀Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο ἔλαβεν ⸆ ἄρτον 24 καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν· ⸆ τοῦτό ⸂μού ἐστιν⸃ τὸ σῶμα °τὸ ὑπὲρ ὑμῶν⸆· τοῦτο ποιεῖτε εἰς °¹τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 25 ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ⸀ἐμῷ αἵματι⸃· τοῦτο ποιεῖτε, ⸋ὁσάκις ⸀ἐὰν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.⸌ 26 ὁσάκις °γὰρ ⸀ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον ⸆ πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρι οὗ ⸆ ἔλθῃ.

1. Cor. 10,16–17: 16 Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶν τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; 17 ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

Didache 9,1–5: Περὶ δὲ τῆς εὐχαριστίας, οὕτως εὐχαριστήσατε· 2 πρῶτον περὶ τοῦ ποτηρίου· Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ἁγίας ἀμπέλου Δαυὶδ τοῦ παιδός σου, ἧς ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου· σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. 3 περὶ δὲ τοῦ κλάσματος· Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ζωῆς καὶ γνώσεως, ἧς ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου· σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. 4 ὥσπερ ἦν τοῦτο ⟨τὸ⟩ κλάσμα διεσκορπισμένον ἐπάνω τῶν ὀρέων καὶ συναχθὲν ἐγένετο ἕν, οὕτω συναχθήτω σου ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς τὴν σὴν βασιλείαν· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. 5 μηδεὶς δὲ φαγέτω μηδὲ πιέτω ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας ὑμῶν, ἀλλ᾽ οἱ βαπτισθέντες εἰς ὄνομα κυρίου· καὶ γὰρ περὶ τούτου εἴρηκεν ὁ κύριος· »Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί«.

Evang. Ebion. (Epiphanius, Panarion haer. 30,22,4–5): Αὐτοὶ δὲ ἀφανίσαντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν τὴν τῆς ἀληθείας ἀκολουθίαν ἤλλαξαν τὸ ῥητόν, ὅπερ ἐστὶ πᾶσι φανερὸν ἐκ τῶν συνεζευγμένων λέξεων, καὶ ἐποίησαν τοὺς μαθητὰς μὲν λέγοντας »ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι τὸ Πάσχα φαγεῖν«, καὶ αὐτὸν δῆθεν λέγοντα· »μὴ ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα κρέας τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν«. πόθεν δὲ οὐ φωραθήσεται ἡ αὐτῶν ῥᾳδιουργία, τῆς ἀκολουθίας κραζούσης ὅτι τὸ μῦ καὶ τὸ ἦτά ἐστι πρόσθετα; ἀντὶ τοῦ γὰρ εἰπεῖν »ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα« αὐτοὶ προσέθεντο τὸ »μὴ« ἐπίρρημα. αὐτὸς δὲ ἀληθῶς ἔλεγεν· »ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν«· αὐτοὶ δὲ ἐπιγράψαντες τὸ »κρέας« ἑαυτοὺς ἐπλάνησαν, ῥᾳδιουργήσαντες καὶ εἰπόντες· »μὴ ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα κρέας φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν«.

Justinus Mart., Apol. I, 66,3: Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ᾽ αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν, ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκαν ἐντετάλθαι αὐτοῖς· τὸν Ἰησοῦν λαβόντα ἄρτον εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν· »Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου, τουτό ἐστι τὸ σῶμά μου«. καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα καὶ εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν· »Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου«· καὶ μόνοις αὐτοῖς μεταδοῦναι.

1. Cor. 5,7: 7 Ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός.

Justinus Mart., Dial. 111,3: Ἦν γὰρ τὸ πάσχα ὁ Χριστός, ὁ τυθεὶς ὕστερον, ὡς καὶ Ἠσαίας ἔφη· Αὐτὸς ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. καὶ ὅτι ἐν ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα συνελάβετε αὐτὸν καὶ ὁμοίως ἐν τῷ πάσχα ἐσταυρώσατε, γέγραπται.

Matth.: 29 ⸆ *p)* οτι C𝔎ALWΓΔΦ 074.565.700.1241 *pm* sy^s.p^ sa bo | ⸀ *1* 𝔓37* ℵ* C L *pc* ¦ *2* ΔΦ 13.892 *pc* | ⸀πιω 𝔓37 DΘ *pc*; Cl Epiph | ⸂ C L Z λ 33 *al*; Ir^arm^

Mark.: 24 ⸆ *p)* εις αφεσιν αμαρτιων Wφ *pc* a || 25 ⸀ *p) 2 3 4* ℵCLWΨ 892 *pc* ¦ ου μη προσθω πειν D(Θ) *pc* a f

1. Cor. 11: 23 ⸀ παρα κ. D ¦ απο θεου FG | ⸀ I. Χριστος 2.257 *pc* ¦ – B *pc* | ⸆ τον D*FG || 24 ⸆ (Mt 26,26) λαβετε φαγετε, C³𝔎PΨ *pm* vg sy^p ¦ *txt* 𝔓46 ℌ DFG *al* it | ⸂ 𝔓46 | ° 𝔓46 | ⸆ κλωμενον ℵ^corr C³ 𝔎 D^corr FGP *pl* it sy^p ¦ θρυπτομενον D* ¦ διδομενον *pc* aeg arm ¦ (quod ...) tradetur f vg ¦ *txt* 𝔓46 ℌ | °¹ FG || 25 ⸀ αιμ. μου 𝔓46 ACP *al* | ⸋ A *pc* ¦ (Lc 22,19) *om* οσ. εαν π. P^vid 81 *al* | ⸀ αν 𝔎DFG *pm* || 26 ° A arm | ⸀ αν 𝔎DFGPΨ *pm* | ⸆ τουτο 𝔓46 ℵ^corr C³ 𝔎 D^corr P *pm* sy^p bo^pt | ⸆ αν ℵ^corr 𝔎 D^corr | P(Ψ) *pm*

---

27 cf Lv 17,11; Heb 9,15.22 || 28sqq cf Nu 6,4; Is 32,12; Hab 3,17; *cf 10sqq* || 32sq cf Mt 8,11; 22,1sqq; Lc 14,16sqq; 22,29sq; Apc 19,9 || *34sqq cf 14sqq* || *38sq cf 14sqq* || *40sqq cf 14sqq* || *46sqq cf 1sqq* || *52sqq cf 14sqq* || *55 cf 14sqq* || *56sq cf 14sqq*

311. Die Einsetzung des Herrenmahles

Eucharistiam instituit — The Last Supper

Matth. 26, 26-29

cf. v. 29

[26]⸉Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν⸊ λαβὼν ὁ Ἰησοῦς⸆ ἄρτον καὶ ⸀εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ⸂δοὺς τοῖς μαθηταῖς⸃ εἶπεν· λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.

[27]καὶ λαβὼν⸆ ποτήριον °καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· [28]τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου ⸆τῆς ⸆διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυν-

Mark. 14, 22-25

cf. v. 25

[22]Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ⸆ ⸆ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ⸀ἔδωκεν αὐτοῖς⸆1 καὶ εἶπεν⸆2· °λάβετε⸆3· τοῦτό °1ἐστιν τὸ σῶμά μου.

[23]καὶ λαβὼν ⸆ ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν ⸀αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. [24]καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου ⸂τῆς διαθήκης⸃ τὸ ⸀ἐκχυννόμενον ὑπὲρ

Luk. 22, 15-20

(nr. 308 22,7-14 p. 430)

[15]Καὶ εἶπεν ⸂πρὸς αὐτούς⸃· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα °τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν πρὸ τοῦ °1με παθεῖν· [16]λέγω γὰρ ὑμῖν °ὅτι ⸂οὐκέτι οὐ μὴ φάγω⸃ ⸀αὐτὸ ἕως ὅτου ⸀πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. [17]⸂καὶ δεξάμενος ⸆ ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν· λάβετε °τοῦτο °1καὶ διαμερίσατε ⸀εἰς ἑαυτούς⸃· [18]λέγω γὰρ ὑμῖν, ⸆ οὐ μὴ πίω ⸀ἀπὸ τοῦ νῦν⸃ ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως ⸀οὗ ⸉ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ⸊.

[19]καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· ⸆ τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου ⸋τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε °εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. [20]⸉καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως⸊ μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ °καινὴ διαθήκη ⸆ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυν-

Joh. 6, 51-59

(nr. 149, p. 213)

[51]Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σάρξ μού ἐστιν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. [52]Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; [53]εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. [54]ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. [55]ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθής ἐστιν βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστιν πόσις. [56]ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ. [57]καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με κἀκεῖνος ζήσει δι᾽ ἐμέ. [58]οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες καὶ ἀπέθανον· ὁ

Matth.: 26 ⸉ D Θ ϕ *pc* it ¦ ⸆τον ℜ A W Γ Δ Φ 0160^{vid} *pm* | ⸀*p)* ευχαριστησας ℜ A W Γ Δ λ ϕ 565 *pm*; Ju Ir Cl ¦ *txt* 𝔓$^{37vid.45}$ B ℵ C D L Z Θ Φ 074. 0160. 33. 157. 700. 892 *al* | ⸂εδιδου τ. μ. και (ℵ*) C ℜ A W Γ Δ Φ 074 *pm* lat ¦ *txt* 𝔓$^{37.45vid}$ B ℵ^{corr} D L Z Θ 0160 λ ϕ 892 *al* ‖ 27 ⸆το 𝔓$^{37vid.45}$ C ℜ A D Γ 69. 157. 565 *pm* | °*p)* C A L Z Δ λ 33. 892 *pc* lat; Or Bas ¦ *txt* 𝔓$^{37vid.45}$ B ℵ ℜ D W Θ ϕ *pm* ‖ 28 ⸆το C ℜ A W Γ Δ Φ 074 λ ϕ *pl* | ⸆*p)* καινης C ℜ A D W Γ Δ Φ 074 λ ϕ *pl* lat sy$^{s.p}$ sa bo^{pt} ¦ *txt* 𝔓$^{37.45vid}$ B ℵ L Z Θ 33 *pc*

Mark.: 22 ⸆ο Ιησους ℵ$^{*.2}$ C ℜ A L Γ Δ Θ 0116 λ ϕ *pl* sy^{p} bo ¦ *txt* B ℵ^{1} D W 565 *pc* it sa | ⸆τον M Σ 69 *al* | ⸀εδιδου W λ ϕ *pc* | ⸆1 και εφαγον εξ αυτου παντες *et* ° k | ⸆2 αυτοις W Δ Θ 565 *pc* | ⸆3 *p)* φαγετε ℜ Γ 0116 ϕ 118. 157 *pm* | °1 W ‖ 23 ⸆το ℜ A W Γ Φ *pm* ¦ ⸀τοις μαθηταις W ‖ 24 ⸂*p)* το τ. καινης δ. ℜ A Γ Δ Φ λ ϕ *pl* lat sy$^{s.p}$ sa^{pt} bo^{pt} ¦ το τ. δ. D* W ¦ — ff^{2} | ⸀*2 3 1* D W Δ Θ ϕ 565 *pc* ¦ *p)* περι πολ. εκχ. ℜ A Γ Φ 0116 λ *pm* ¦ *txt* ℌ

Luk.: 15 ⸂αυτοις L *pc* lat | ° 71 sy$^{s.c}$ bo^{pt}; (Mcion?) | °1 W 1241 ‖ 16 °C* D X *pc* | ⸂*2-4* 𝔓^{75vid} ℌ A Θ 1 *al* ¦ *1* μη φαγομαι D ¦ *txt* C^{2} ℜ W Γ Δ Ψ ϕ 118. 209 *pm* lat | ⸀εξ αυτου C^{2} ℜ A W Γ Δ Θ 063. 0135 *pm* ¦ απ αυτου D ϕ ¦ ⸀καινον βρωθη D ‖ 17–20 ⸂*vss* 19a. 17. 18 b e ¦ *vss* 19. 17. 18 sy^{c} ¦ *ut* sy^{c}, *sed e vs* 20 *inserit initio vs* 17 μετα το δειπνησαι *et post* 17 τουτο μου το αιμα η καινη διαθηκη sy^{s} ¦ — 17. 18 sy^{p} bo^{pt} ‖ 17 ⸆το 𝔓^{75vid} A D W Θ *al* | °ℵ* e vg | °1 D e | ⸀εαυτοις ℜ A D W Γ Δ Θ 063. 0135 *pm* ¦ αλληλοις ℵ* ‖ 18 ⸆οτι ℵ ℜ A W Γ Δ Θ 063. 0135 ϕ *pl* lat ¦ *txt* B C D L λ *pc* e | ⸀*pon. a.* ου D G λ ¦ — C ℜ A Γ Δ Ψ ϕ *pm* | ⸀οτου ℜ A D W Γ Δ Θ Ψ 063. 0135 ϕ *pl* ¦ *txt* 𝔓^{75vid} B ℵ C^{*vid} L λ 157. 579. 892 *pc* | ⸉*5 1-4* D ‖ 19 ⸆*p)* λαβετε A | ° B* ‖ 19.20 ⸋ D it sy$^{s.c}$ ¦ *txt* (1Cor 11,23 sqq) 𝔓^{75} *rell* ‖ 20 ⸉*4 1-3* ℜ A W Γ Δ Θ Ψ 063. 0135 λ ϕ *pl* ¦ *txt* 𝔓^{75} B ℵ L *pc* | °Mcion ¦ ⸆εστιν U *al*

1sqq cf 46sqq ‖ *4sqq* cf Lc 13,29; 14,15; Apc 19,9 ‖ *7sqq cf 24sqq* ‖ *10sqq cf ad 28sqq* ‖ *14sqq cf 34sqq. 38sq. 40sqq. 52sqq* 55. 56sq ‖ *24sqq cf 7sqq* ‖ *25sq* Ex 24,8; Zch 9,11; cf Jer 31,31sqq (LXX 38,31sqq); Is 53,12; Heb 9,20